

sebi, a ona o tome ništa ne misli, niti stvara bilo kakav plan." (Smit, tom II, str. 161.)

Već smo čuli da veličina zemljišne rente zavisi od stupnja plodnosti zemljišta.

Drugi momenat njenog odredjenja jest položaj.

"Renta se mijenja prema plodnosti zemlje, bez obzira kakav je njen proizvod, i prema položaju, bez obzira kakva je njena plodnost."

"Ako su zemljišta, rudnici, ribarska lovišta iste plodnosti, njihov će proizvod biti srazmjeran opsegu kapitala koji se ulaže u njihovu obradu i eksploataciju, kao i više ili manje spretnom načinu ulaganja kapitala. Ako su kapitali ulagani jednako vješto, proizvod će biti srazmjeran prirodnoj plodnosti zemljišta, ribarskih lovišta, i rudnika." (t. II, str. 210)

Ovi su Smitovi stavovi važni, jer pri istim proizvodnim troškovima i istom opsegu kapitala svode zemljišnu rentu na veću ili manju plodnost zemlje. Dakle, dokazali su jasno izvrtanje pojmova u nacionalnoj ekonomiji, koja plodnost zemlje pretvara u svojstvo zemljoposjednika.

A sada promatrajmo zemljišnu rentu kako se oblikuje u zbiljskom saobraćanju medju ljudima.

Zemljišna renta se utvrđuje borbom izmedju zakupca i zemljovlasnika. U nacionalnoj ekonomiji svagdje nalazimo neprijateljsku suprotnost interesa, borbu, rat, priznate za osnovu društvene organizacije.

Pogledajmo sada kako se medjusobno odnose zemljovlasnik i

"Na tržište se obično mogu doneti samo proizvodi zemlje, dijelovi proizvoda zemlje, čija je obična cijena dovoljna da se nadomjesti kapital koji se upotrebljava za transport tih proizvoda i obična dobit toga kapitala. Ako je cijena dovoljna i za više od ovoga, višak ide, naravno, zemljišnoj renti. Ako je samo dovoljna, roba se može donjeti na tržište, ali ona nije dovoljna da se zemljoposjedniku plati zemljišna renta. Da li će cijena biti više nego dovoljna ili neće biti? To zavisi od potražnje." (Smit, tom I, str. 302, 303.)

"Zemljišna renta ulazi u sastav cijene robe na sasvim drugi način nego nadnica i dobit od kapitala. Visoka ili niska stopa nadnica i dobiti jest posljedica cijene." (Smit, tom I, str. 303.)

hrana spada medju proizvode koji uvijek donose zakupac.